UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Hongarije en de Nederlandse schermdiplomatie na de Eerste Wereldoorlog

Marácz, L.

DOI
10.5117/DMT2023.4.003.MARA

Publication date
2023

Document Version
Final published version

Published in
De Moderne Tijd. De Lage Landen, 1780-1940

License
Article 25fa Dutch Copyright Act (https://www.openaccess.nl/en/policies/open-access-in-dutch-copyright-law-taverne-amendment)

Link to publication

Citation for published version (APA):
Marácz, L. (2023). Hongarije en de Nederlandse schermdiplomatie na de Eerste Wereldoorlog. *De Moderne Tijd. De Lage Landen, 1780-1940*, *7*(4), 326-344. https://doi.org/10.5117/DMT2023.4.003.MARA

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)

Download date:17 Nov 2026

Amsterdam University Press

DE MODERNE TIJD. DE LAGE LANDEN, 1780-1940 7.4 (2023) 326-343
HTTPS://DOI.ORG/10.5117/DMT2023.4.003.MARA

Hongarije en de Nederlandse schermdiplomatie na de Eerste Wereldoorlog

László Marácz
Universiteit van Amsterdam
l.k.maracz@uva.nl

Abstract
Hungary and Dutch fencing diplomacy after the First World War
In the restoration of Hungarian sovereignty after the First World War, Hungarian officers of the Austro-Hungarian Army (K. und k. Army) played an important role. They were generally trained at the Austro-Hungarian Military Academy, the Theresianum in Wiener-Neustadt, Austria, where they were required to participate in a course to become instructors of military fencing and gymnastics. These military fencers made a significant contribution to the reconstruction of the Hungarian state institutions after the First World War. This article argues that a delegation of Dutch military fencers led by one the most prominent fencers of his time, Adriaan Egbertus Willem 'Arie' de Jong (1882-1966) established close contact with the Hungarian fencing elite in the years after the First World War and that these fencing contacts were part of a broader Dutch diplomatic offensive to reinvolve the coalition of the Central Powers and their successor states in European political relations. The fencing activities of Arie de Jong and his team and in the background the sports diplomatic activities of Olympic fencer and sports official George van Rossem (1882-1955) were of decisive importance in restoring Hungary's position in international sports organizations in postwar Europe.

Keywords: Hungary; fencing; Treaty of Trianon; László Borsody; Arie de Jong; George van Rossem; fencing diplomacy

© László Marácz

Laszlo Maracz (33277977)
IP: 146.50.144.152

In[1] Hongarije wordt het sabelschermen beschouwd als een nationale sport en het is derhalve een integraal onderdeel van de Hongaarse nationale identiteit.[2] De basis voor het moderne Hongaarse sabelschermen werd gelegd in de Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie (K. u. k.) waar het Hongaarse koninkrijk tot aan het einde van de Eerste Wereldoorlog deel van uitmaakte. Hoewel Hongarije in de tweede helft van de negentiende eeuw in navolging van Frankrijk en Italië pioniersarbeid verrichtte om de schermsport tot ontwikkeling te brengen, nam het pas in de eerste helft van de twintigste eeuw de leiding bij het ontwikkelen van nieuwe technieken, tactieken en trainingsmethoden. Het gevolg hiervan was dat tussen 1908 en 1964 de Hongaarse sabelschermers de internationale individuele en teamcompetities domineerden. Bijna alle gouden medailles op de Olympische Zomerspelen op de onderdelen van het sabelschermen werden in die periode gewonnen door Hongarije. Het sabelschermen speelde een belangrijke rol in de herschepping van de Hongaarse staat en soevereiniteit na de ineenstorting van Oostenrijk-Hongarije, de val van de Hongaarse Radenrepubliek in augustus 1919 en het vredesverdrag van Trianon (1920).[3]

Dit verdrag en de gevolgen daarvan worden uitvoerig besproken in de eerste paragraaf. Het vredesverdrag dat het Hongaarse koninkrijk ontmantelde als onderdeel van de Oostenrijk-Hongaarse dubbelmonarchie kreeg Hongarije als straf voor de deelname aan de Eerste Wereldoorlog aan de verliezende Duitse kant.[4] Trianon had ook ingrijpende gevolgen voor de Hongaarse sportwereld. Hongarije werd onderworpen aan een sportblokkade waardoor ook de Hongaarse schermers die voor de Eerste Wereldoorlog een belangrijke rol hadden gespeeld in de internationale schermsport niet mochten meedoen aan internationale competities. De gemeenschappelijke instellingen die Hongarije en Oostenrijk voor de Eerste Wereldoorlog kenden,

1 De auteur spreekt zijn dank uit aan twee anonieme peer-reviewers voor hun opbouwende commentaar op een eerdere versie van deze bijdrage.

2 De 'sabel' is een wapen dat gebruikt wordt in het leger, om precies te zijn door lichte cavalerieregimenten in het oorlogsschermen. Tot de standaarduitrusting van de bereden soldaat – in het Hongaars 'huszár', huzaar, genoemd – behoorde een 'sabel', die in het Hongaars 'szablya' wordt genoemd. De Hongaarse cavalerie met de elegant geklede huzaren speelde in de geschiedenis een belangrijke rol in het behoud van de Hongaarse soevereiniteit. Zie László Marácz, *Towards Eurasian linguistic isoglosses. The case of Turkic and Hungarian* (Astana: International Turkic Academy, 2017), 336-37; en László Kun, *Egyetemes és magyar vívástörténet* [*Universal and Hungarian fencing history*] (Budapest: Tankönyvkiadó, 1969), 52-55.

3 László Marácz, 'Saber Fencing and the Remaking of the Hungarian State', *Erdélyi Társadalom/Transylvanian Society* 17, nr. 1 (2019): 21–37, https://doi.org/10.17177/77171.222.

4 Zie voor een gedegen, korte inleiding in de Eerste Wereldoorlog en de gevolgen daarvan Michael Howard, *The First World War. A very short introduction* (Oxford: Oxford University Press, 2007).

Laszlo Maracz (33277977)
IP: 146.50.144.152

werden opgeheven en moesten opnieuw opgericht worden in de Hongaarse hoofdstad Boedapest. Dat gold ook voor de gemeenschappelijk instellingen op militair en sportief vlak.

In de tweede paragraaf wordt verwezen naar het opzetten van een nieuwe cursus voor de opleiding docent militaire schermen en lichamelijke opvoeding nu er na Trianon geen beroep meer gedaan kon worden op de Oostenrijkse Militaire Academie, het Theresianum in Wiener Neustadt. Aan de Hongaarse Militaire Academie Ludovica in Boedapest werd een dergelijke cursus opgezet. Tot hoofddocent voor sabel werd de Hongaarse schermmaître, de officier László Borsody (1878-1939) benoemd die zijn opleiding aan het Theresianum had genoten. Borsody diende als de belangrijkste referent voor een delegatie van Nederlandse militaire schermers, die onder aanvoering van een van de meest prominente schermers van zijn tijd, Arie de Jong in de periode tussen 1922 en 1929 Boedapest regelmatig zouden bezoeken om met de Hongaarse militaire en civiele topschermers te trainen en wedstrijden te schermen. De Nederlandse schermers werden graag gezien in Boedapest. Nederland was immers tijdens de Eerste Wereldoorlog neutraal gebleven en de Nederlandse diplomatie in het interbellum was erop gericht geweest om de twee machtsblokken die de Eerste Wereldoorlog hadden uitgevochten, de Centrale Machten en de Entente weer in evenwicht te brengen en met elkaar te verzoenen.[5]

De intensieve schermcontacten tussen Nederland en Hongarije na de Eerste Wereldoorlog kunnen gezien worden als onderdeel van wat Barbara Keys aanduidt als de globale expansie van de internationale sportfederaties – waaronder het IOC en de internationale schermbond FIE, die voor de Eerste Wereldoorlog – in Parijs in 1913 – werd opgericht en na de Eerste Wereldoorlog in een stroomversnelling kwam.[6] Met Nederlandse sport-

5 De Nederlandse neutraliteitspositie tijdens en na de Eerste Wereldoorlog wordt overtuigend beargumenteerd in het standaardwerk van Duco Hellema (zie Duco Hellema, *Dutch foreign policy. The role of the Netherlands in world politics* (Dordrecht: Republic of Letters Publishing, 2009); en in de monografie over de Nederlandse buitenlandse politiek in het Interbellum van Schuursma (zie Rolf Schuursma, *Vergeefs onzijdig. Nederlands neutraliteit 1919-1940* (Utrecht: Uitgeverij Matrijs, 2005). Verder treffen we dit kader ook aan in vele andere opstellen over de Nederlandse buitenlandse politiek in het Interbellum waaronder Remco van Diepen, *Voor Volkenbond en Vrede. Nederland en het streven naar een nieuwe wereldorde, 1919-1946* (Amsterdam: Prometheus, 1999); en George Harinck, 'We must no longer restrict our horizon to one country. Neo-Calvinism and internationalism in the Interbellum Era', in *European encounters. Intellectual exchange and the rethinking of Europe, 1914-1945*, red. Carlos Reijnen en Marleen Rensen (Amsterdam: Rodopi, 2014), 225-45.

6 Zie hoofdstuk 1 en 2 van Barbara J. Keys, *Globalizing sports: National rivalry and international community in the 1930s* (Cambridge: Harvard University Press, 2006). Zie voor de binnenlandse en buitenlandse tegenhangers van de sportorganisaties en verwante organisaties in Nederland Jelle Zondag, *Volkskracht. Sport, lichamelijke opvoeding en de versterking van Nederland, 1880-1940* (Amsterdam: Boom, 2021).

Laszlo Maracz (33277977)
IP: 146.50.144.152

diplomatieke steun werd de Hongaarse Schermbond (MVSZ) in 1924 weer toegelaten tot de internationale schermfederatie FIE nadat Hongarije vanwege haar loyaliteit aan de verliezende Centrale Mogendheden tijdens de Eerste Wereldoorlog uitgesloten was van deelname aan internationale sportwedstrijden. Tot slot zal de vraag beantwoord worden in hoeverre deze Nederlandse 'schermdiplomatie' die tot doel had om Hongarije via de schermsport weer te betrekken bij het internationale sportcircuit onder 'culturele diplomatie' te plaatsen valt.[7]

Hongarije en de gevolgen van de Eerste Wereldoorlog

Hongarije werd zwaar gestraft door de Entente vanwege zijn deelname aan de coalitie van de Centrale Mogendheden die door het Duitse keizerrijk werd geleid. Voor Hongarije kwam er formeel een einde aan de Eerste Wereldoorlog met het Verdrag van Trianon, dat op 4 juni 1920 werd afgesloten. Hongarije verloor als onderdeel van de Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie meer dan twee derde van zijn grondgebied en ongeveer een derde van de etnische Hongaren kwam als 'minderheid' terecht in een van de nieuwe of vergrote opvolgerstaten. De Hongaren zagen dit vredesverdrag als een 'dictaat'.[8] De Britten, die niet wilden dat Frankrijk absolute macht in Centraal-Europa zou krijgen, gaven toestemming voor de heroprichting van het nationale leger in de Zuid-Hongaarse stad Szeged, waarvan admiraal Miklós Horthy, de laatste opperbevelhebber van de Oostenrijks-Hongaarse vloot, commandant zou worden.[9] Horthy zou in het naoorlogse Hongarije als regent van het land staatshoofd van Hongarije worden. Nederland was tijdens de Eerste Wereldoorlog neutraal geweest en de Nederlandse buitenlandse politiek in het interbellum wordt door gezaghebbende historici in termen van neutraliteit gekarakteriseerd.[10] Vandaar dat de Eerste Wereldoorlog geen breuk veroorzaakte in de internationale betrekkingen tussen beide landen. Van oudsher bestonden er diepgaande contacten tussen Nederland en Hongarije, die vooral via historisch-kerkelijke lijnen verliepen. Maarten

7 Zie voor de rol van internationale sportorganisaties in de sportdiplomatie Philippe Vonnard en Kevin Tallec Marston, 'Playing across the "halfway line" on the fields of international relations. The Journey from globalising sport to sport diplomacy', *Contemporary European History 29*, nr. 2 (2020): 220-31.

8 László Marácz, *Hungarian revival. Political reflections on Central Europe* (Nieuwegein: Aspekt, 1996), 130.

9 Marácz, *Hungarian revival*, 129.

10 Zie de referenties in voetnoot 5.

Laszlo Maracz (33277977)
IP: 146.50.144.152

Aalders heeft in zijn studie over de contacten tussen Nederlandse en Hongaarse protestanten gedurende het interbellum het Nederlandse politieke en diplomatieke offensief richting Hongarije in kaart gebracht.[11] Kort nadat Horthy aan de macht gekomen was, kreeg de relatie tussen Nederland en Hongarije ook op diplomatiek niveau vorm. Tegen het einde van 1919 vestigde zich de eerste Hongaarse gezant in Den Haag, Elek Nagy, ruim anderhalf jaar later gevolgd door een Nederlandse gezant in Boedapest, jhr. F.E.M. H. Michiels van Verduynen.[12] In het middelpunt van de Hongaars-Nederlandse betrekkingen stonden zoals gezegd de kerkelijke betrekkingen. Deze werden ook geïntensiveerd doordat in de tweede helft van de negentiende eeuw Hongaarse studenten in Nederland theologie kwamen studeren en drijvende krachten werden in de culturele uitwisselingen tussen Nederland en Hongarije. Na afloop van de Eerste Wereldoorlog kwam er een Nederlandse goederenactie op gang in 1919, gevolgd door de kindertreinen, waarmee tussen 1920 en 1930 ruim 28.000 ondervoede Hongaarse kinderen naar Nederland werden gebracht om daar enige maanden te worden opgevangen en bij te komen van de ontberingen van de Eerste Wereldoorlog. Er zouden ruim honderd kindertreinen georganiseerd worden via de protestantse en rooms-katholieke kerken in het kader van de actie, die officieel in 1926 afgesloten werd.[13] De kindertreinen hadden ook op andere dan culturele en kerkelijke domeinen invloed. De Hongaarse protestantse kerken en hun vertegenwoordigers in Nederland probeerden ook te lobbyen bij koningin Wilhelmina en Nederlandse politici om een dreigende opdeling van Hongarije aan het eind van de Eerste Wereldoorlog te voorkomen. Hierbij was een belangrijk Hongaars pijnpunt de Hongaarse minderheid, waaronder de Hongaars-protestantse kerk, in de landstreek Transsylvanië. Deze landstreek was aan het einde van de Eerste Wereldoorlog door Roemenië bezet en dreigde door Roemenië met hulp van de Entente geannexeerd te worden. Hoewel de Nederlandse politiek niet bij machte was om de ontmanteling van het Hongaarse koninkrijk te voorkomen, werden via Nederlandse politici contacten gelegd met invloedrijke politici uit de Angelsaksische wereld om de belangen van geloofsminderheden, zoals de Hongaars-protestantse kerk in Transsylvanië, tijdens de vredesonderhandelingen te waarborgen.[14] Naast de traditionele contacten die Nederland met Hongarije onderhield,

11 Zie Maarten J. Aalders, *Nederlandse en Hongaarse protestanten gedurende het interbellum* (Amersfoort: De Vuurbaak, 2021).

12 Aalders, *Nederlandse en Hongaarse protestanten*, 250.

13 Aalders, *Nederlandse en Hongaarse protestanten*, 12.

14 Zie Aalders, *Nederlandse en Hongaarse protestanten*, hoofdstuk drie.

Laszlo Maracz (33277977)
IP: 146.50.144.152

ontstonden er na de Eerste Wereldoorlog intensieve contacten op het gebied van de schermsport, die een nieuw element toevoegden aan de Nederlands-Hongaarse contacten.

Schermmaître László Borsody, Arie de Jong en het Hongaarse sabelschermen

Na de Eerste Wereldoorlog werden de opvolgerstaten van de voormalige Centrale Mogendheden, waaronder ook Hongarije, uitgesloten van deelname aan internationale sportwedstrijden. In 1918 werd Hongarije geroyeerd als lid van de internationale schermbond FIE. André Marginot, de toenmalige voorzitter van de FIE en de latere Franse minister van Oorlog had zich ingezet om de Hongaarse schermbond MVSZ te royeren als lid van de FIE, waarvan het in 1913 een van de oprichters was geweest.[15] De Fransen domineerden in de naoorlogse jaren het beleid van de FIE en lobbyden met succes voor het uitsluiten van atleten uit de voormalige Centrale Mogendheden van de deelname aan internationale schermwedstrijden.[16] Uiteindelijk werden in 1919 de sportcontacten met Hongarije verbroken. Hongarije kreeg te maken met een 'sportblokkade'. Het IOC vergaderde over het weren van de Olympische delegaties van de voormalige Centrale Mogendheden op haar bijeenkomsten in Lausanne en Antwerpen maar kon geen beslissing nemen over de vraag of deze sportbonden vertegenwoordigd mochten zijn op de Antwerpse Spelen in 1920.[17] De beslissing werd overgelaten aan het Belgische Olympisch Comité, dat de sporters van de voormalige Centrale Mogendheden en de Sovjet-Unie uitsloot van deelname.[18] De sportblokkade tegen Hongarije werd net voor de Olympische Zomerspelen van Parijs in 1924 opgeheven. Dit om Hongarije te belonen voor het feit dat Hongarije in 1922 lid geworden was van de Volkenbond, omdat het steun gaf aan het IOC-initiatief 'sport zonder politiek' en omdat Hongarije weigerde mee te doen aan een sportblokkade tegen de Entente die Duitsland had ingesteld. De sportblokkade duurde tot

15 Katalin Szikora, 'A magyarországi vívósport 100 éve' [Hundred years of hungarian fencing sport], *Me.dok VIII*, nr. 3 (2013): 5-26, geraadpleegd op 9 april 2023, https://www.medok.ro/sites/medok/files/publications/pdfs/ME.dok-2013-3.pdf.

16 Thierry Terret, Cécile Ottogalli-Mazzavavallo, en Jean Saint-Martin, 'The Puliti affair and the 1924 Paris Olympics. Geo-political issues, national pride and fencing traditions', *The International Journal of the History of Sport* 30, nr. 7 (2007): 757-73, https://doi.10.1080/09523360701505429.

17 Belgium Olympic Committee, *Olympic Games Antwerp 1920 Official Repor*t (Brussels: BOC, 1957).

18 Kun, *Egyetemes és magyar vívástörténet*, 111.

Laszlo Maracz (33277977)
IP: 146.50.144.152

1923, waarna een aantal Hongaarse sportbonden weer toegestaan werd zich aan te sluiten bij hun internationale sportfederaties.[19]

De Hongaarse staat moest na de Eerste Wereldoorlog opnieuw zijn eigen instellingen opbouwen. Dat gold ook voor de militaire sportinstellingen. Wat betreft de docentencursus militair schermen en gymnastiek kon het Hongaarse leger niet meer beschikken over de faciliteiten die door het Theresianum werden geboden. Op 1 mei 1920 ging het Hongaars ministerie van Oorlog van start met zijn eigen docentencursus militair schermen en lichamelijke opvoeding. Deze werd gegeven aan de Hongaarse Militaire Academie Ludovica in Boedapest. De docentenstaf bestond vooral uit officieren die aan het Theresianum waren opgeleid. Leerlingen die na een opleiding van acht maanden slaagden voor het examen mochten zich gediplomeerd militair sportdocent noemen. Het Verdrag van Trianon stond herbewapening van het Hongaarse leger niet toe: het verbood in artikel 111 elke activiteit die gekoppeld was aan de heropbouw van het Hongaarse leger. Hierdoor mocht de docentencursus voor militair schermen en lichamelijke opvoeding vanaf 1 juli 1922 niet meer gegeven worden:

The number of students admitted to attend the courses in military schools shall be strictly in proportion to the vacancies to be filled in the cadres of officers. The students and the cadres shall be included in the effectives fixed by Article 104. Consequently, all military schools not required for this purpose shall be abolished.[20]

Pas in 1925 was er weer een opleiding voor schermleraar gelieerd aan het Hongaarse leger. De cursus werd niet langer op de Ludovica gegeven, maar verhuisde naar een andere militaire campus in Boedapest. Deze cursus werd nu onderdeel van een algemene opleiding tot sportleraar. In de opbouw van de docentencursus militair schermen en gymnastiek speelde de schermmaître László Borsody een sleutelrol.[21]

Borsody werd op 6 september 1878 geboren in een arm joods gezin in een klein dorp Farmos in de provincie Pest. In het koninklijke Hongarije groeide

19 Katalin Szikora, 'Az első magyar testnevelési (sport)törvény' [The first Hungarian (sport) law of physical education], *Hadtörténeti közlemények* 125, nr. 2 (2012): 531-54.

20 Lawrence Martin, *The Treaties of Peace 1919-1923*, Vol. I Containing the Treaty of Versailles, the Treaty of St. Germain-en-Laye and the Treaty of Trianon (New York: Carnegie Endowment for International Peace, 1924), 500.

21 De informatie over László Borsody die in deze paragraaf naar voren wordt gebracht, is gepubliceerd in de Hongaarstalige fotoalbums die zijn samengesteld door de Hongaarse onderzoeker Norbert Máday en door hem in eigen beheer zijn uitgegeven: Norbert Máday, *Borsody László. A géniusz* [Borsody. The genius] (Budapest, 2017); en Norbert Máday, *Borsody László. A géniusz árvái* [The Orphans of the Genius] (Budapest, 2017). Zie ook het fotoalbum: László Marácz en Norbert Máday, *Kard a tulipán alatt. A magyar-holland történelmi vívókapcsolatokról* [Saber under the tulips. The Hungarian-Dutch historical fencing relations] (Budapest, 2019).

Laszlo Maracz (33277977)
IP: 146.50.144.152

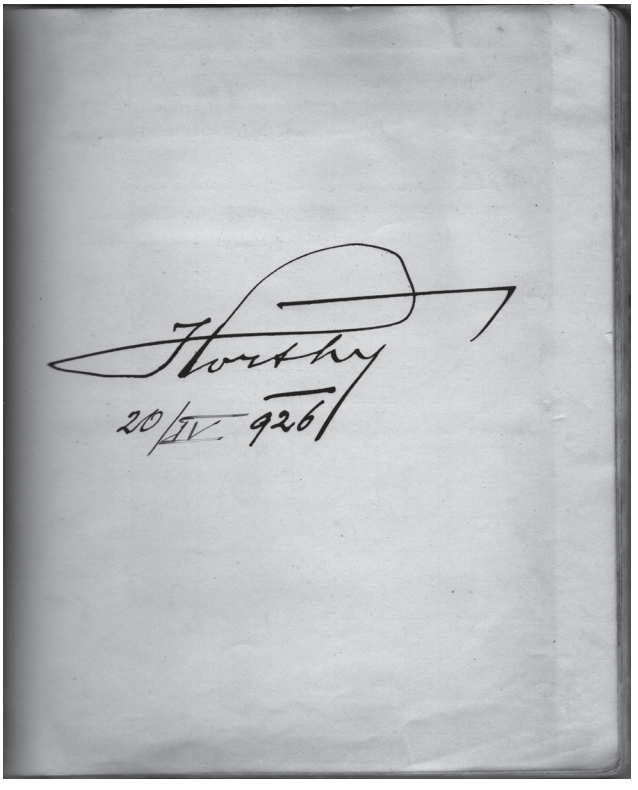

Afb 1. Handtekening van de regent van Hongarije, admiraal Miklós Horthy, in het schermalbum van De Jong. De Jong moet Horthy, die vaak aanwezig was bij de Hongaarse-Nederlandse schermwedstrijden in Boedapest, vlak voor het Europees Kampioenschap sabelschermen op 24-25 april 1926 in Boedapest ontmoet hebben, gezien de datum onder de handtekening van 20 april 1926.

het nationaal bewustzijn naarmate het fin-de-siècle naderde. De familie Borsody bekeerde zich tot het katholicisme en 'verhongaarste' de Duitse achternaam 'Pfeffer' naar het Hongaarse Borsody. Het 'verhongaarsen' van achternamen was een gewoonte onder degenen, die in het multi-etnische Hongarije omhoog wilden klimmen op de sociale ladder. Borsody sloot zich aan bij het Koninklijk Hongaars Leger nadat hij verwijderd was van de universiteit vanwege het feit dat hij aan een illegaal schermduel had deelgenomen. In 1900 werd hij naar het Theresianum in Wiener Neustadt gestuurd om de cursus voor docent militair schermen en gymnastiek te doen. Een jaar later werd Borsody benoemd tot assistent-schermleraar van de hoofddocent schermen op het Theresianum, de Kroatische maître Milan Neralić. Tussen 1902 en 1914 werden in de twee hoofdsteden van de

Laszlo Maracz (33277977)
IP: 146.50.144.152

Afb. 2. De prijzentafel van het Hongaars Kampioenschap gehouden op 6 mei 1923 in Boedapest, waarvoor Arie de Jong zich geplaatst had met negen Hongaren. Direct voor de tafel eerste van rechts George van Rossem en naast hem de Olympisch schermer en sportdiplomaat Béla Nagy, de voorzitter van de Hongaarse Schermbond en tot het royement van Hongarije, vicevoorzitter van de FIE.

Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie Wenen en Boedapest regelmatig schermwedstrijden gehouden tussen officieren en militaire schermleraren. Borsody was erg succesvol in deze competities en won bijna al deze competities op zowel sabel als floret.

In het kader van de cursus docent militair schermen en lichamelijke opvoeding ontwikkelde Borsody zijn eigen methodes voor het sabelschermen en besloot hij toekomstige kampioenen met veel energie te gaan trainen. Hongarije wilde de vernederingen van het Verdrag van Trianon ongedaan maken, hoewel men besefte dat in de gewijzigde Europese machtsverhoudingen dat niet op het slagveld kon plaatsvinden. Genoegdoening was wel mogelijk op de schermloper met wat door de Hongaren beschouwd werd als het Hongaarse wapen par excellence, de sabel. Borsody werd verantwoordelijk voor het trainingsprogramma van het sportschermen binnen het Koninklijke Hongaarse Leger en kreeg de steun van regent Horthy, die oud-leerling van het Theresianum was, en zijn regering. De geniale Borsody was een echte kampioenenmaker. Onder zijn supervisie won Hongarije in het sabelschermen 18 gouden en zilveren medailles op negen verschillende Olympische Spelen en 18 gouden en 45 zilveren medailles op het wereldkampioenschap

Laszlo Maracz (33277977)
IP: 146.50.144.152

sabelschermen.[22] Borsody trainde 15 Europese kampioenen en 24 Europese militaire kampioenen en zijn leerlingen wonnen in totaal 124 nationale Hongaarse titels.[23] Op 1 mei 1925 werd László Borsody die inmiddels de rang van majoor had gekregen, benoemd tot hoofdmaître van de schermafdeling van de opleiding voor sportdocent van het Koninklijke Hongaarse Leger.

Borsody was een belangrijk referentiepunt voor de Nederlandse schermdelegatie die onder aanvoering stond van Arie de Jong en waar twee andere Nederlandse topschermers van die tijd, de officieren Henri Wijnoldy Daniëls (1889-1932) en Jan van der Wiel (1882-1962) steevast deel van uitmaakten. In het voorjaar van 1923 maakt de delegatie van De Jong een tournee in Duitsland, Oostenrijk, Hongarije en Tsjecho-Slowakije om wedstrijden te schermen. Deze tournee volgt op de reis die De Jong alleen maakte naar Boedapest in het najaar (oktober-november) van 1922 om voor het eerst contacten te leggen met de Hongaarse militaire en civiele schermverenigingen in Boedapest. De Jong trof een land aan dat ernstig aangeslagen was door de Eerste Wereldoorlog en de nadelige gevolgen van het Verdrag van Trianon. De sportwereld was zwaar geraakt door de sportblokkade, waardoor Hongaarse sporters niet meer aan internationale wedstrijden mochten deelnemen. De Jong en zijn schermdelegaties zouden in de jaren erna regelmatig Boedapest bezoeken om te trainen en wedstrijden te schermen tegen de Hongaarse schermelite. De Nederlandse kapitein en zijn mannen werden graag gezien in Boedapest omdat er een bijzondere historische band was met Nederland en omdat het land neutraal was geweest tijdens de Eerste Wereldoorlog. De Nederlandse schermers dienden als een van de weinige internationale sparringpartners van de Hongaarse schermelite. Voor De Jong en de Nederlandse schermers moet het een groot genoegen zijn geweest dat zij in Hongarije, het 'thuisland' van de sabel, konden schermen. De Nederlandse delegatie mocht zelfs meedoen aan het Hongaarse nationale schermkampioenschap van 1923 waardoor dit de eerste 'internationale' schermwedstrijd werd voor de Hongaarse sabelselectie sinds de sportblokkade. Dit kampioenschap vond plaats op 5 en 6 mei 1923 in de aula van de Technische Universiteit van Boedapest. De Jong was de enige Nederlandse schermer die de finale ronde bereikte. Deze contacten leidden er uiteindelijk toe dat er op het allerhoogste politieke niveau steun werd gegeven aan een uitwisseling tussen de Nederlandse en Hongaarse topschermers.

Inmiddels was de Nederlandse Olympisch schermer, officier, sportfunctionaris en voorzitter van de Nederlandse schermbond (KNASB) George van

22 József Keresztényi, *Az olimpiák története* [The history of the Olympic Games] (Budapest: Gondolat, 1976).

23 Máday, *Borsody László. A géniusz*, 578-79.

Laszlo Maracz (33277977)
IP: 146.50.144.152

Afb. 3. De Nederlandse schermdelegatie bezocht Boedapest in mei 1928 voor de Olympische Spelen van Amsterdam later dat jaar. László Borsody in smoking staand vierde van rechts, naast hem Henri Wijnoldy Daniëls in schermtenue en daarnaast Jan van der Wiel in schermtenue. Arie de Jong zit voor Jan van der Wiel.

Rossem voorzitter van de FIE geworden. Van Rossem nam de voorzittershamer van Maginot over, die een te Franse koers had gevaren. De Nederlandse sportbestuurder zou tussen 1925 en 1928 voorzitter van de FIE zijn en spande zich achter de schermen in om de opvolgerstaten van de Centrale Mogendheden weer toegang te geven tot de internationale schermwedstrijden. Daarnaast was hij algemeen secretaris van het voorbereidingscomité van de Olympische Spelen van Amsterdam die in 1928 zouden worden gehouden. In die hoedanigheid had hij toegang tot de kringen van het IOC om daar hetzelfde te bepleiten. De Spelen van Amsterdam waren voor de Hongaarse politieke autoriteiten en schermleiding van groot belang. De Hongaren hadden hun zinnen gezet op de beide onderdelen van het sabeltoernooi. Zo werden de Nederlandse schermers en sportdiplomaten voor Hongarije belangrijk om een plaats in de internationale schermwereld te heroveren.

Hoewel de eerste schermtournee van de delegatie De Jong vier opvolgerstaten van de voormalige Centrale Mogendheden bezocht – met name Duitsland, Oostenrijk, Hongarije en Tsjecho-Slowakije in april-mei van 1923 –, werden de Nederlandse schermers het meest aangetrokken door het open, rijke en innovatieve schermklimaat in Boedapest. Hier waren naast militaire schermmaîtres als Borsody ook civiele maîtres actief, zoals de Italiaanse

Laszlo Maracz (33277977)
IP: 146.50.144.152

Afb 4. De drie schermalbums van De Jong die een schat aan informatie bevatten over De Jongs internationale schermloopbaan en de schermcontacten die hij in Hongarije had.

maître Italo Santelli (1886-1945). De rivaliteit tussen de militaire en civiele schermverenigingen in Boedapest had een gunstige uitwerking op het niveau van het Hongaarse sabelschermen. Snel zou blijken dat de Hongaarse topschermers ondanks de sportblokkade na het opheffen ervan moeiteloos zouden meedoen voor de podiumplaatsen bij internationale competities.

Arie de Jong was de beste en meest bekende Nederlandse schermer van zijn tijd. Hij werd geboren in 1882 in Nederlands-Indië en overleed in 1966 in Den Haag. Hij trad vervroegd uit het leger in de rang van majoor en werd daarna restauranthouder van een Indisch restaurant in Den Haag. Hoewel hij op alle drie de wapens schermde, was sabel zijn favoriete wapen. Op deze discipline werd De Jong in 1922 in Parijs en in 1923 in Den Haag Europees kampioen. Hij werd in totaal 18 keer Nederlands kampioen en hij nam vijf keer deel aan de Olympische Spelen tussen 1906 en 1928, waar hij vijf keer brons won. Van zijn persoonlijke schermgeschiedenis zijn drie albums bewaard gebleven die een schat aan informatie bevatten van De Jongs schermactiviteiten in de jaren twintig van de twintigste eeuw.[24] Goed gedocumenteerd zijn drie soorten

24 Ik ben de nazaten en familie van Arie de Jong en in het bijzonder Guusje de Jong zeer erkentelijk voor het feit dat zij de nalatenschap van Arie de Jong voor mij toegankelijk hebben gemaakt. De drie schermalbums waar hier sprake van is, waren zorgvuldig opgeslagen in een doos met andere schermboeken die aan Arie de Jong toebehoorden.

Laszlo Maracz (33277977)
IP: 146.50.144.152

internationale schermwedstrijden waar De Jong aan deelnam: de Europese Kampioenschappen in Parijs (1922), Den Haag (1923), Boedapest (1926) en Vichy (1927), de Olympische Spelen in Antwerpen (1920), Parijs (1924), en Amsterdam (1928) en de Europese Militaire Schermkampioenschappen in Den Haag (1927) en Boedapest (1929). Tussen deze officiële wedstrijden door worden ook de tournees van de Nederlandse schermdelegaties, die vrijwel uitsluitend bestonden uit militaire schermers, in de landen van de voormalige Centrale Mogendheden, Duitsland, Oostenrijk, Hongarije en Tsjecho-Slowakije rijkelijk gedocumenteerd. Deze documentatie bestaat uit vele teamfoto's, groepsfoto's, convocaties en posters van wedstrijden, wedstrijduitslagen, handtekeningen van de deelnemende schermers en hoogwaardigheidsbeklederes die bij de wedstrijden aanwezig waren, foto's van banketten in smoking of gala-uniform waarop ook hoogwaardigheidsbeklederes verschenen, korte teksten met een persoonlijke boodschap van collega-schermers en officials, ansichtkaarten van collega-schermers, menukaarten, krantenknipsels met wedstrijdverslagen uit de Nederlandse, Duitse, Oostenrijkse, Italiaanse, Franse, Tsjecho-Slowaakse en Hongaarse pers, tekeningen en karikaturen ook van De Jong zelf, visitekaartjes van collega-schermers en officials. Ook zijn er foto's en korte verslagen van bijeenkomsten van de FIE waar De Jong bij afwezigheid van andere officials Nederland vertegenwoordigde. Al dit materiaal geeft een goed overzicht van de topjaren van de schermer Arie de Jong maar ook van de Nederlandse, Europese en Hongaarse schermnetwerken waarin hij zich bewoog. In de drie albums neemt het referentiemateriaal dat betrekking heeft op Hongarije een speciale plaats in.

Omdat Nederland neutraal was gebleven tijdens de Eerste Wereldoorlog waren de Nederlandse schermers en vooral hun aanvoerder kapitein De Jong, zoals hij in de Hongaarse pers werd genoemd, graag gezien in de schermzalen in Boedapest. Nog afgezien van de politieke overweging dat Nederland de Hongaarse Schermbond een diplomatiek kanaal bood om uit de geïsoleerde positie te breken veroorzaakt door de sportblokkade was de Hongaarse schermgemeenschap ook op andere vlakken zeer over de Nederlandse schermdelegatie te spreken. Dit vanwege het acceptabele niveau dat de Nederlanders hadden en vooral ook omdat ze hard werkten op de trainingsessies tijdens hun Hongaarse stages. De Nederlandse schermers profiteerden van de innovatieve technieken en tactieken in het sabelschermen die Borsody aan het ontwikkelen was. Tussen de Nederlandse schermdelegatie en Borsody ontstond er een nauwe band. Dit leidde ertoe dat Borsody, die de schermprofessor werd genoemd in de toenmalige Nederlandse pers, werd uitgenodigd door de Nederlandse minister van Defensie Johan Lambooij om een aantal

Laszlo Maracz (33277977)
IP: 146.50.144.152

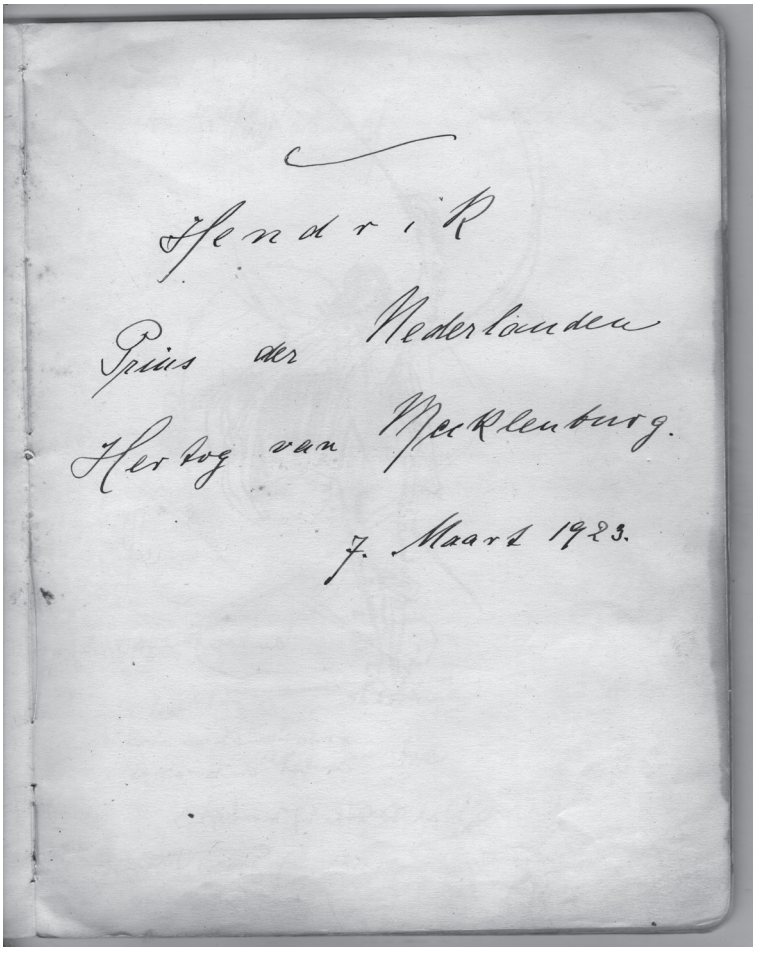

Afb 5. Handtekening van Z.K.H. prins Hendrik, echtgenoot van koningin Wilhelmina in het schermalbum van De Jong. Prins Hendrik was een enthousiaste bewonderaar van de schermsport. Hij was aanwezig bij de ontvangst van de Hongaarse schermmaître László Borsody in Den Haag in 1927 en bij de schermfinale tijdens de Spelen van Amsterdam in 1928 die hij bij afwezigheid van koningin Wilhelmina geopend had.

workshops en demonstraties te geven in verschillende Nederlandse steden. De uitnodiging van László Borsody naar Nederland was gekoppeld aan de Europese Militaire Schermkampioenschappen die begin juni 1927 in Den Haag gehouden werden en waarvan minister Lambooij de beschermheer was. Voorafgaand aan dit kampioenschap gaf Borsody demonstraties en workshops waaraan zijn Nederlandse sabelleerlingen, zoals Arie de Jong, deelnamen. De demonstraties van Borsody werden in de Nederlandse en

Laszlo Maracz (33277977)
IP: 146.50.144.152

Hongaarse pers uitvoerig besproken en enthousiast gesteund door het Koninklijk Huis, zowel H.M. koningin Wilhelmina als haar echtgenoot Z.K.H. prins Hendrik waren aanwezig bij de ontvangst van Borsody in Den Haag.

De Olympische Spelen van 1928 in Amsterdam waren een referentiepunt voor Borsody.[25] De Hongaarse schermmaître, die niet graag naar het buitenland reisde, maakte een uitzondering voor zijn Nederlandse uitnodiging. Borsody bezocht Nederland een jaar voordat de Amsterdamse Spelen zouden plaatsvinden. Dit bezoek aan Nederland diende niet alleen tot het geven van workshops en demonstraties maar ook als voorbereiding op die zomerspelen. Borsody had zijn zinnen gezet op deze spelen. Zijn doel was om de twee sabeldisciplines op de Amsterdamse Spelen, het individuele toernooi en de equipecompetitie, te winnen. Amsterdam zou voor het Hongaarse sabelschermen een succesvol toernooi worden. De Hongaarse officier Ödön Terstyánszky (1890-1929), een van Borsody's lievelingsleerlingen werd Olympisch kampioen op het onderdeel sabel individueel in een legendarische Hongaars-Hongaarse finale tegen zijn teamgenoot Attila Petschauer (1904-1943), die een leerling was van Santelli. In de equipefinale schermde Hongarije tegen aartsrivaal Italië waar revanche genomen werd voor de nederlaag tegen Italië in de Olympische equipefinale tijdens de Spelen in Parijs in 1924. Dat de Hongaarse overwinning op sabel in Amsterdam aangedreven werd door politieke doelstellingen bleek daags na de overwinning van Terstyánszky op 12 augustus 1928.

Direct na zijn overwinning reisde Terstyánszky door naar London om Lord Harold Rothermere, een conservatieve Britse aristocraat, lid van het Hogerhuis en eigenaar van de Britse krant de Daily Mail, te ontmoeten. Lord Rothermere was de enige Westerse politicus die openlijk Hongarije steunde in zijn streven naar een revisie van het Trianonverdrag.[26] In een artikel gepubliceerd op 21 juni 1927 in de Daily Mail riep Rothermere op tot een revisie van het Verdrag van Trianon. Hij benadrukte hoe onrechtvaardig het verdrag was en de Britse conservatief steunde de opinie dat gebieden langs de grens met Hongarije die voornamelijk bewoond waren door etnische Hongaren aan Hongarije teruggegeven moesten worden. Om zijn woorden kracht bij te zetten lanceerde hij zijn campagne 'Justice for Hungary'. Het artikel gepubliceerd in de Daily Mail riep felle reacties op van de kant van vertegenwoordigers van Frankrijk en de Kleine Entente.[27] De hele kwestie

25 G. van Rossem, red., *The Ninth Olympiad being the official report of the Olympic Games of 1928 celebrated at Amsterdam* (Amsterdam: The Netherlands Olympic Committee, 1928).

26 Marácz, *Hungarian Revival*, 49.

27 Marácz, *Hungarian Revival*, 169.

Laszlo Maracz (33277977)
IP: 146.50.144.152

ontaardde in een mediaoorlog en bleef doorwoekeren tot 1929. De Franse en Britse regering oefenden druk uit op de Hongaarse premier István Bethlen om de toon van de Britse Lord in zijn publicaties te matigen.[28]

Als een teken van respect voor zijn pro-Hongaarse standpunten schonk de kersverse Olympische kampioen Terstyánszky de sabel waarmee hij de sabelfinale in Amsterdam had geschermd aan Lord Rothermere. Toen Terstyánszky terugkeerde naar Hongarije en zijn schermmaître Borsody ontmoette, karakteriseerde laatstgenoemde Terstyánszky's daad om zijn sabel aan Lord Rothermere te schenken als volgt: 'Jouw daad is waardig aan een Hongaarse legerofficier, het is waardig aan het Hongaarse sabelschermen.'[29]

Nederlandse schermdiplomatie

Nederland was tijdens de Eerste Wereldoorlog neutraal gebleven en had waar dat binnen de mogelijkheden lag, geprobeerd als bemiddelaar op te treden tussen het Duitse en het Frans-Britse blok. Nederland poogde na de Eerste Wereldoorlog de neutraliteitspolitiek voort te zetten. Hoewel de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken Van Karnebeek de term 'neutraliteit' verving door 'zelfstandigheidspolitiek'. Mede om Nederland in de Volkenbond – waar Nederland in 1920 lid van was geworden – een actievere rol te laten spelen, bleef Nederland vasthouden aan de neutraliteitspolitiek. Deze buitenlandse politiek uitte zich in het balanceren tussen de twee blokken, het zogeheten Duitse blok van de voormalige Centralen en hun opvolgerstaten, waartoe Oostenrijk-Hongarije ook had behoord, en de Geallieerden waar de Franse-Britse Entente de drager van was. De Nederlandse diplomatie spande zich in om de verliezers van de oorlog, de Centrale Machten en hun opvolgerstaten, weer te betrekken bij de Europese internationale relaties om ervoor te zorgen dat de handelsbetrekkingen met die staten, vooral met die van Duitsland, weer konden floreren en om te voorkomen dat Frankrijk te machtig zou worden op het continent. Zij wilde in ieder geval een eenzijdige dominantie van Europa door de Geallieerde en Geassocieerde Mogendheden voorkomen. Nederland vreesde dat de Volkenbond zonder lidmaatschap van Duitsland of de opvolgerstaten van de Centrale Mogendheden een machtsinstrument

28 Ignác Romsics, *Bethlen István, Politikai életrajz* [István Bethlen, a political biography] (Budapest: Magyarságkutató Intézet, 1989), 181-83.

29 Máday, *Borsody László. A géniusz*, 30.

Laszlo Maracz (33277977)
IP: 146.50.144.152

in handen van de Geallieerden zou worden.[30] Nederland wilde ook na de Eerste Wereldoorlog neutraal blijven, zijn soevereiniteit behouden en zich inzetten voor het behoud van de internationale orde en vrede. Vandaar dat Nederland zich inspande om de voormalige Centrale Mogendheden weer te betrekken bij de internationale diplomatieke netwerken.

In het kader van deze politieke, diplomatieke en humanitaire acties van Nederlandse zijde om Hongarije als onderdeel van de Centrale Mogendheden te steunen, moeten ook de Nederlandse initiatieven worden geplaatst om de Hongaarse sportblokkade op te heffen.[31] Dit om Hongarije weer toegang te geven tot de internationale sportcircuits met behulp waarvan het land in staat gesteld werd om zijn officiële positie in de Europese internationale betrekkingen te normaliseren. De vraag kan gesteld worden in hoeverre de Nederlandse schermdiplomatie jegens Hongarije geclassificeerd kan worden als een geval van culturele diplomatie. Gienow-Hecht citeert de volgende definitie van culturele diplomatie: 'direct and enduring contact between peoples of different nations designed to help create a better climate of international trust and understanding in which official relations can operate'. Gienow-Hecht concludeert dat culturele diplomatie een kwestie van traditionele buitenlandse politiek is maar dan indirect.[32] De Nederlandse schermcontacten met Hongarije, waarvan Arie de Jong en zijn schermdelegaties vooruitgeschoven posten waren, vallen zeker onder de bovenstaande definitie. Er zijn veel tekenen die erop wijzen dat die schermcontacten de dekking hadden van de hoogste politieke kringen in Nederland, geheel in overeenstemming met de door Nederland in die jaren officieel beleden neutraliteits- of zelfstandigheidpolitiek. De Jong en zijn mannen waren dienstdoende officieren die toestemming moesten krijgen om in de gespannen jaren na de Eerste Wereldoorlog informele

30 Zie voetnoot 5 voor de Nederlandse buitenlandse politiek in het interbellum in termen van neutraliteit.

31 Willem Otterspeer en Joke Schuller tot Peursum-Meijer betogen in *Wetenschap en wereldvrede. De Koninklijke Akademie van Wetenschappen en het herstel van de internationale wetenschap tijdens het Interbellum*. (Amsterdam: Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 1997) dat Nederlandse academici zich na de Eerste Wereldoorlog hadden ingezet om wetenschappelijke contacten met collega-academici uit de Centrale Mogendheden, vooral uit Duitsland, weer aan te knopen, om hiermee bij te dragen aan de normalisering van de internationale wetenschappelijke contacten. Uit de studie van Aalders blijkt dat dat voor Hongarije alleen gold voor de wetenschappelijke contacten op het gebied van de theologie. Over Nederlandse initiatieven richting de Hongaarse Academie van Wetenschappen of andere wetenschappelijke disciplines is niets bekend.

32 Zie Jessica C.E. Gienow-Hecht, 'What Are We Searching For? Culture, Diplomacy, Agents and the State', in *Searching for a Cultural Diplomacy*, red. Jessica C.E.Gienow-Hecht en Mark C. Donfried (New York: Berghahn, 2010), 13.

Laszlo Maracz (33277977)
IP: 146.50.144.152

schermcontacten aan te gaan in het buitenland. Verder kregen zij de steun van de hoogste politieke leiding, namelijk van de toenmalige minister van Oorlog Johan Lambooij en het Koninklijk Huis, die tijdens de bezoeken van de Hongaarse schermelite niet zelden optraden in de rol van 'beschermheer'. Ook de activiteiten van de Nederlandse schermer en sportbestuurder Georg van Rossem mogen in dit verband niet ongenoemd blijven. Van Rossem was in de jaren van normalisering van de sportcontacten in Europa een spin in het web. Als bestuurslid van de FIE en het NOC, dat de Olympische Spelen van Amsterdam voorbereidde, en vanwege zijn contacten bij het IOC was hij in de jaren twintig bij uitstek in een positie om sportdiplomatieke veranderingen teweeg te brengen. Het is veelzeggend dat Van Rossem door het Ministerie van Oorlog vrijgesteld werd van zijn militaire verplichtingen om zich volledig te richten op de voorbereiding van de Amsterdamse Spelen.[33] De keuze om de Nederlands-Hongaarse schermuitwisselingen vanuit de Nederlandse staat te steunen was in het licht van de traditionele kerkelijke betrekkingen tussen beide landen misschien opvallend maar is te begrijpen als we bedenken dat de nieuwe staatsleiding van Hongarije na de Eerste Wereldoorlog in handen geraakte van officieren, zoals de regent-admiraal Horthy, die opgeleid waren aan het Theresianum en de schermsport een warm hart toedroegen. Zo gaven de contacten met de Hongaarse schermsport toegang tot de hoogste Hongaarse politieke leiding van het land. De documentatie in de schermalbums van De Jong, die vooral bestaat uit fotomateriaal en handtekeningen, illustreert dat duideljk. Zo kan met recht gesproken worden van 'Nederlandse schermdiplomatie'.

Over de auteur

László Marácz studeerde Hongaarse Taal- en Letterkunde, Oost-Europese Studies en Algemene Taalwetenschappen aan de Rijksuniversiteit van Groningen. In 1989 verdedigde hij zijn doctoraat in de Algemene Taalwetenschappen aan dezelfde universiteit. Marácz werd in 1991 gehonoreerd met het Niels Stensen Fellowship dat hem in staat stelde om onderzoek te doen aan het MIT in Cambridge (US) en aan de Hongaarse Academie van Wetenschappen in Boedapest. Sinds 1992 is hij als universitaire docent verbonden aan het Programma Europese Studies van de Universiteit van Amsterdam. In 2015 kende de L.N. Gumilyov Eurasian National University in Astana, Kazakhstan hem een ereprofessoraat toe vanwege zijn onderzoek in de Geesteswetenschappen en de Sociale Wetenschappen.

33 Zie Zondag, *Volkskracht*, 118.

Laszlo Maracz (33277977)
IP: 146.50.144.152